

38. Budapest, I. Kapucinus utca 16.

Kö

A BTM Középkori Osztálya megelőző próbaásatást végzett 2000. július 12. és augusztus 18. között az Euro-Ingatlan Kft. megbízásából. A feltárás előtt lebontásra került a telken álló földszintes lakóház.

Megállapíthattuk, hogy a most lebontott földszintes épület egy 19. sz. végi–20. sz. eleji átépítés eredményeként jött létre korábbi, a 18. században keletkezett épületrészek felhasználásával. Az egykori épület mind D-i, mind É-i szárnya alatt ugyanis az utcára merőleges állású pince található. Az É-i pince a telekhatár mellett helyezkedik el, téglalap alakú, keleti vége az utcai homlokzatig, Ny-i vége a most még nem lebontott helyiségekig terjed. Eredeti lejárata itt a Ny-i végfal mellett vezetett a pincehelyiségbe. A századfordulós átépítés során ezt a lejáratot megszüntették, az eredetileg tégladongaboltozatos pince nagy részét betömték, É-i szélé fölött helyezték el az új kapubejáratot, és csupán D-i sávjában hagytak meg válaszfal felépítésével egy keskeny pincszakaszt. A telek D-i határa menti szárny alatt szintén pincét tártunk fel. Ezt a pincét az 1944–45-ös ostrom okozta sérülések után részben eltömték. A téglából készült dongaboltozatos pince az utcai homlokzattól indul, és meglehetősen hosszan nyúlik el Ny felé. Különlegessége, hogy hosszanti falai enyhe ívben hajlanak D-i irányba. Megállapíthattuk, hogy falait egységesen építették a 18. században, de készítésénél felhasználtak korábbi falmaradványokat is. Az utcai homlokzati falnál a DK-i sarokban egy É-D irányú középkori eredetű falcsont végződését figyeltük meg. A pince oldalfalát megbontva egészen a telekhatárig megtisztítottuk a korábbi falat, amely É felé továbbhaladt a Kapucinus u. 14. sz. telek alá, D felé tartó szakaszát a pince építése során bontották el. Továbbá a pince D-i falában középtájon az újkori téglaboltozat lebontása után egy középkori ajtókeret maradványait tártuk fel. Az ajtókeret D-i szárköve ép volt, alatta megtaláltuk az egykori küszöb eltörött csonkját. A szárkő élszedett, édesvízi mészkőből készült, készítése ideje a 14–15. század. Az újkori falakat megbontva kiderült az is, hogy az ajtókeret egy É-D irányú középkori falon nyílt, amely fal É felé áthalad a Kapucinus u. 14. sz. alá. Az ajtó É-i részét az újkori pince építésével szüntették meg. Összefoglalva tehát a pince D-i, telekhatároló fala mentén két középkori falcsontot találtunk, amelyek egymással párhuzamosak, irányuk É-D. Feltehetően a két fal összetartozik és egy korábbi, középkori pince maradványai, amelyek bejárata a hegy felől, Ny-ról nyílt. Ez az épület azonban nem a mai telekosztáshoz igazodott, részben a mai Kapucinus u. 14. sz. kertje alatt található.

A régészeti kutatást elvégeztük a két épületszárny közötti udvar és kapubejáró területén is. Megállapíthattuk, hogy a középkori járósínteket az újkori építkezések során elpusztították azzal, hogy egyre mélyebben vágták be a hegyoldalba az újabb épületeket. A járósíntek pusztulása miatt csupán az altalajba mélyedő

objektumokat tárhattuk fel, néhány 14–15. századi és újkori szemétdödröt, valamint egy az ásatásokon ritkán előforduló lelőhelyet, egy 14. századi eredetű emésztőt. Az emésztő nyújtotta a régészeti feltárás leggazdagabb leletanyagát. Az ovális formájú, kőből készült, mintegy 2 m átmérőjű építmény belsejében a szivárgó talajvíz képes volt konzerválni az egyéb körülmények között megsemmisülő szerves maradványokat. A kb. 6 m mély akna belsejéből a számos háztartási kerámiaedényen kívül előkerültek bőrcipők maradványai, fatányérok töredékei, egy kisméretű fakorsó, rengeteg deszka, egy nádsíp, kosárfonadékok, üvegtöredékek, állatcsontok. A tárgyak mellett a kút betöltése nagy mennyiségű gyümölcs- és egyéb növénymagvakat tartalmazott rendkívül jó állapotban, amelyek kiválóan alkalmasak archeobotanikai feldolgozásra. Az emésztőakna használati ideje a kerámiaanyagon végzett előzetes megfigyelések szerint a 14. században kezdődött és folyamatosan tartott a 15. század második feléig.

Munkatárs: Sárosi Edit.

VÉGH ANDRÁS

39. Budapest, I. Kemál Atatürk sétány

Kk, Kö

A Budapesti Történeti Múzeum az Országos Széchényi Könyvtár megbízásából 2000. május 2. és augusztus 8. között szondázó feltárásokat végzett az alábbiak szerint határolt területen: keleten a palota ún. Nyúlkertjének fala teljes hosszban, nyugaton a Váralja utcai támfal előbbinek megfelelő szakasza, északon az OSZK „F” épületének DNy-i sarkának vonala, délen a Nyúlkert déli zárófalának vonala.

A helyszínen, amely a középkori királyi kertek részét képezi és jelenleg régészeti védett terület, az OSZK számára föld alatti raktár kialakítását vették tervbe. Mivel a középkori királyi kertekre vonatkozóan igen kevés és nehezen értelmezhető történeti forrásunk van (elsősorban Bonfini), hiteles ábrázolásunk pedig csak egy (Schön, 1541), jellegükről igen keveset tudunk. A török kor végére már a kert falai is elenyésztek. Kérdés az is, hogy létezhet-e a területen középkor előtti maradvány, objektum.

A szondázást három rövidebb kutatóárral kezdtük az út két oldalán. Az 1. sz. kutatóárral a terület DK-i részén nyitottuk a várfal aljától az aszfaltút irányában. A kijelölésnél a várfal itteni pillérét vettük figyelembe, amelynek alapozása egyik fő kutatási cél volt. A várfal tövében mintegy 3 m vastag modern bolygatás alatt keskeny, jellegzetesen századfordulós betonsáv, illetve délebbre, közvetlenül a pillér mellett téglafalazat bukkant elő, aminek alapozását nem tudtuk megvizsgálni. A pillér ÉNy-i sarkának alján előtűnt, armírozásként használt két kváderkő középkorinak látszik, de nem kizárt, hogy itt már másodlagos helyzetben vannak. A pillértől kissé nyugatabbra egy meglehetősen gyenge habarcsba rakott fal csonkja került elő. Kora, funkciója meghatá-

rozhatatlan. Az ettől nyugatra lévő részen a 3–3,5 m vastag modern bolygatás alatt is keverve fordult elő az újkori és török kori kerámia. Az ez alatti 1–1,5 méteres feltöltésben a török anyag fokozatosan uralkodóvá vált, majd az alatta lévő, egyre tömöttebb rétegekben már a középkor dominált. A pillértől Ny-ra törmelékes márgaréteget találtunk, leletanyag nélkül. A kutatóárok D-i sávjában az átvágást egészen a szilárd márga altalajig végeztük el. Bár a szelvényben komplett régészeti rétegsort és jelenségeket sikerült megfognunk, semmilyen, a királyi kertre vonatkozó adatot nem nyertünk.

A 2. sz. kutatóárkot az előbbtől É-ra, vele párhuzamosan alakítottuk ki. K-i végében a felső 3–3,5 m vastag rétegsor ismét csak modern és újkori feltöltésnek bizonyult. Alatta homogén török kori leletanyag jelentkezett. A várfal és annak omladékrétege közötti sávban előtűnt a szilárd, palás márga altalaj, amely itt keskeny teraszokkal és kisebb rézsűkkel lejt Ny felé. A szelvény közepe táján húzódó omladékréteg legvastagabban a déli szelvénybővítésben jelentkezett. A fal omladékában először nagyméretű, egyik oldalukon hengeresen lekerékített kőlapok bukkantak elő szinte egy sorban. Ezeket a várfal mellvéd alatti gyűrűs övparkányának darabjaiként azonosítottuk. Részben mellettük, részben alattuk vékonyka fal tűnt elő, majd egy hozzá nyugatról kapcsolódó másik falsarok. A két fal szegletében egy jellegzetes reneszánsz ablak szemöldök- és szárköveit találtuk meg. Az egyszerűnek tűnő fal Ny-i oldalán kőből faragott reneszánsz lábazati parkány húzódott eredeti helyzetében. A kis fal mögött a rézsűbe vágott kis épület egy helyiségét sikerült megfognunk, amelynek azonban hátsó, K-i felét egy csatorna teljesen elvágta. Előkerült a helyiség D-i zárófala is, amely azonban másodlagos kialakítású. A zárófalnak a reneszánsz falhoz csatlakozó végében ajtónyílást sikerült azonosítanunk. A helyiségben a padló már teljesen elpusztult. Közvetlenül a szelvényrész Ny-i oldalán lévő padka mellett egy épület K-i falára bukkantunk, aminek csak az alsó két-három kőszára maradt fenn, de belső, Ny-i oldalán az eredeti téglapadló egész jó állapotban megmaradt. Az É-i bővítésben a középső és D-i részhez hasonlóan kibontakozott a várfal omladéka, amit itt is a téglacsatorna bolygatása vágott el. A leomlott faltömbök alatt egy viszonylag sekély török kori szemétdödröt tártunk fel. Azonosítani tudtuk a török kori köves járósíntet, amelyhez nyugatról másodlagosan felhasznált kőekből rakott lépcső vezetett fel. A török szint alatti bontásból az ásatás eddigi legnagyobb épületének maradványai – lepusztult DK-i sarka – bontakoztak ki. Kb. 4,5×5,5 m alapterületű lehetett. Belsejét egykor átlós háló mintára rakott téglapadló borította, aminek a habarcságyban kirajzolódó lenyomata maradt meg. A királyi kertre vonatkozó jelenséget tehát a 2. sz. szondában sem találtunk.

A 3. sz. kutatóárkot a 2. sz. árok Ny-i folytatásában, az út túloldalán nyitottuk. Kevés eredményt hozott. ÉK-i sarkában a felszíntől relatíve kis mélységben előbukkan-

tak egy a századfordulós palotához tartozó szökőkút medencéjének beton maradványai, lehetlenné téve a további mélyítést. Ettől D-re azonban egy Mária Terézia aranypénz került napvilágra.

Munkatárs: Tóth Anikó.

MAGYAR KÁROLY

40. Budapest, I. Országház utca 33–34.

Kő

Folytattuk az 1996-ban megkezdett régészeti kutatásokat 2000. novemberében és decemberében. Az Országház u. 33. pincéjében az Országház u. irányában a külső támpilléres városfal újabb szakasza került feltárássra. Ugyanez a fal az Országház u. 34. udvarának ÉK-i sarkában is napvilágra került.

BENCZE ZOLTÁN

41. Budapest, I. Szabó Ilonka utca 22.

Á, Kő

A Budapesti Történeti Múzeum Középkori Osztálya 1999. november 8.–2000. január 15. között szondázó jellegű, majd megelőző régészeti kutatást végzett a régészeti védettséget élvező ingatlan területén.

A kutatás elején árokkal tisztáztuk, hogy régészeti leletek csupán a teleknek a Szabó Ilonka utcával párhuzamos 15 méter széles sávjában várhatóak. A kutatóárokból kőből rakott falalapozások és agyagpadlók részletei kerültek napvilágra, amelyek egykor itt állt épületekről tanúskodtak. Először munkagép segítségével eltávolítottuk a hegy irányában vastagodó feltöltés rétegeit. A középkori rétegek, járósíntek ugyanis egy megközelítőleg sík felületen, teraszon helyezkedtek el. Körülbelül 20 cm vastag földréteg eltávolítása után előtűntek az épületfalak és padlósíntek. Az utcával párhuzamos irányban állt Árpád-kori faházak maradványai kerültek napvilágra. Szárazon rakott köves alapozások és az alapfalak tetején húzódó korhadat talpgerendák mutatták az épületek körvonalait. A falakon belül agyagból tapasztott járósínteket tártunk fel.

Tulajdonképpen két épület egymás fölött megőrződött maradványait tudtuk kiásni a 13. sz. második feléből. A korábbi ház kb. négyzetes alaprajzú, egyhelyiségű épület lehetett, amelynek keleti, déli és nyugati falát figyelhettük meg, az északi fal már a mai utca alá esett. A későbbi ház elnyújtott, téglalap formájú volt, legalább három helyiségből állt, a főfalak mellett osztófalait is megtaláltuk. A későbbi ház használatával is felhagytak már a 13.–14. sz. fordulóján, a padlókat fedő rétegekből ennél a korszaknál későbbi kerámia nem került elő. A későbbi épület DK-i sarkába a 15. sz. elején egy négyzet alakú, vastag köves alapozást helyeztek el, amelynek funkcióját nem sikerült megállapítani. Az alapozás nyugati oldalán égett rögös, faszenes betöltésű gödörrel tartunk fel. Ettől Ny-ra viszont minden